

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Corpus Juris Canonici

Gregor <XIII., Papst>

Coloniae Munatianæ, 1665

De Rebus Ecclesiae Alienandis, vel non. Titvlvs XIII.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62915)

vestrum tuis, frater Archiepiscopo, & majoris & sanioris
partis capituli statuti super hoc duxerit a resistendum,
obtinere sententia plurimorum b.

[Quia vero super hoc diversa fuerunt inter vos, sicut cano-
nicis & variis voluntates, ne tam laudabile opus in vestra dis-
cretione negligatur.]

VT ECCLESIASTICA BENE-
ficia sine diminutione con-
ferantur.

TITVLVS XII

CAP. I.

Robur sufficit pro summario. Vel summa secundum Ab-
batem: Occulta collatio beneficii, licet sit suspecta, bene valet, dum-
modo alio legitime facta probetur h. d. Et est casus not. non tamen
facit ad titulum, nec omnes distincti hoc tenent, sed maior pars con-
cludit cum hoc summario.

Innoc. III. Mediolan. Archiepisc.

VT nostrum e procedat de vultu Dei iudicium:
[i & 7.] Præterea proponebas, quod cum nullus
debeat sine accusatione d damnari, nec aliquid
circa negotium illud sit actum in forma iudicii, depo-
sitionis testium non poterat tibi præiudicium gene-
rari. Quia verò hæc allegatio personam nostram tange-
re videbatur, dignum duximus causam commissæ in-
quisitionis & ordinem plenius explicare, ne quis quomodo-
libet suspicetur, quod nos in hoc negotio perperam pro-
cesserimus, præsertim cum ratio assignanda debeat esse
posterior profutura. Cum enim iuris sit explorati, quod
actore non probante, is qui convenitur, etiam si nihil præ-
stiterit e, debet absolvi: videri poterat, quod nos tibi,
qui conveniebaris à nobis, malitiosè vel indiscretè onas
probationis super tribus præmissis articulis imposuimus:
videlicet ut offenderes, quod prædictam cancellariam
personæ idoneæ, modo canonice, & tempore competen-
ti donasses. Porro cum donatio fuisset occulta, & ideò
suspicionem non crearet, & elapso jam anno nullus cancella-
rius omninò appareat: non immeritò credebamus,
quod secundum Lateran. concilii f statuta ad nos esset
ipsius cancellariæ donatio devoluta, & ideò potuissimus
ipsam sine culpa conferre: quoniam etiam locum Dei te-
nemus in terris, non tamen de occultis potuimus g di-
vinare. Quia ergo contra illud quod prima facie iuste
presumebatur pro nobis, præsertim cum responderis pri-
ma vice, quod cancellariam alicui non contuleras, facul-
tatem tibi pro te probandi concessimus: non fuit grava-
men, sed gratia: nec ex malitia, sed ex benignitate pro-
cessit. Quod etiam de modo canonico fidei nobis fieri
mandavimus, tu causam præstitisti mandato, qui sæpe
nobis per literas tuas intimasti, & tandem probasti per
testes, quod retentis tibi proventibus officium concessis-
tas memoratum: ex quo non immeritò in talem concessio-
nem fuimus suspicati. Et ideo nos, qui non tam ex
plenitudine potestatis, quam ex officii debito possumus
& debemus de subditorum excessibus ad correctionem in-
quire veritatem, te maxime causam h occasione præ-
stante, inquisitionem commissam faciendam. Omnibus
ergo diligenter auditis, te in tribus comperimus fuisse
culpabilem: circa contrarietatem responsi, quia non so-
lum nobis, sed nec cuiquàm debuisses ex certa scientia con-
traria respondere. Circa carnalitatē animi, quia non ex

adfectu carnali, sed discreto iudicio debuisti ecclesiasti-
cum officium & beneficium in persona magis idonea a
dispensare. Et circa inhonestatem facti, quia non li-
cuit ex pactione vel conventionem quacunque sub modo
vel tenore præscripto concedere nudum officium, & b
tibi retinere proventus: cum in Lateranen. concil. c
prohibitum sit, ne quis conferendo ecclesiasticum bene-
ficiam, partem proventuum suis ulibus retinere præsu-
mat: & alibi cautum reperitur in canone, quod eccle-
siastica beneficia sine diminutione debent conferri. Vn-
de credimus distinguendum, utrum qui dat spirituale
beneficium, proventus ipsius ante donationem perci-
piat. Nam si proventus ante donationem non d per-
ceperit ipse, sed alius, & ex donatione consequatur e,
ut ipse proventus f percipiat, non est dubium g circa
hæc intercedere simoniacam pravitatem. Si verò ante
donationem perceperit ipse proventus, credimus distri-
guendum, utrum ante donationem constituit, ut ipsi
proventus retineantur ad tempus pro causa iusta & ne-
cessaria: aut conveniat cum eo, qui accepit beneficium,
seu cum mediatore quocunque, ut officio illo concesso
retineat ipse sibi proventus. Primum enim membrum
credimus esse licitum. Secundum autem dicimus non
licere: ne viam aperiamus his, qui pravitatem suam sa-
tagunt palliare.

[Et oculi nostri videant equitatem, quæ regia via debemus
incedere, nec ad sinistram omninò nec ad dextram declinare, ita
magnum iudicantes ut parvum, quia non est apud Deum acceptio
personarum, &c. Quia post interdictionem nostram et præsumpsisti tra-
dere bullam, cùm in traditione saltem debuisses differre donec nos-
trum consuleres beneplacitum, dilecti. fil. n. I. Archiepiscopi. & Oleno
canonice Mediolanen. dedimus in mandatu, ut si etiam post secur-
dum mandatum, per quod totius cognitionis negotii ad nostrum
iudicium revocamus, ut id ipsum recognoscerent attentationem, tra-
ditionem sigilli decernerent irritam & manem, inhibentes h. ne quo-
libet modo eo uti præsumeret, cùm plus sit Roman. Pontifici ad se
aliquid negotium evocare, quam ad eum super aliquo negotio
provocare.]

DE REBUS ECCLESIAE ALIE-
nandis, vel non h.

TITVLVS XIII

CAP. I.

Non potest prælatus res unius ecclesie alteri dare, nec invicem res
illas commutare sine ambarum consensu.

Ex Concilio Lugdun. i quarto.

Non licet k Episcopo vel Abbati terram unius
ecclesie vendere ad aliam, quamvis ambæ in e-
jus sint potestate: tamen si commutare volue-
rit terras earum, cum consensu ambarum l partium
faciat.

CAP. II.

Principes seculares res ecclesie donare non possunt: & qui ab
eis recipiunt, excommunicantur: perdunt omnia, que ab ecclesia
aliis legitime obtinebant. hoc dicit, secundum unum intellectum,
qui factus placet.

Et eodem m.

Qui res ecclesie petunt à Regibus, & horrenda cupi-
ditatis impulsu egenrium substantiam rapiunt, irrita

a Cap. constitutus. supra de appell. b ejus tibi. c Latera-
nen. sub Alexandr. III. capit. 7. b. prohibemus. d percepit.
e consequitur. f recipiat. g Hac duo verba, circa hæc, desunt
in antiq. h al. vel non alienandus. i Lugdun. k Burch. l 3.
decr. c. 24. Ivo p. 3. c. 3. cap. 20. & Cap. 1. eod. tit. in 1. compiat. Vid.
Chalder. consil. 4. hoc tit. l Vox partium. & c. in antiq. m al.
idem. Burch. l 3. c. 36. & Ivo p. 16. c. 37.

a Duxerint. b Vid. l. & suum hæred. s. fil. l. seq. ff. de pac.
& l. quod major ff. ad mun. c C. i. eod. tit. in 3. comp. d ac-
cusatione. e debeat. f Alex. III. cap. 8. g possimus quod
ergo. h Qualiter differant causa & occasio, vide his Pannor.
l Dicitur deest in quibusdam.

habeantur, quæ obtinent, & à communione ecclesiæ (cujus facultatem auferre cupiunt) excludantur.

CAP. III.

Reitor ecclesiæ, qui dat ecclesiæ rem dupla estimationis, servos ecclesiæ manumittere potest: ipse tamen manumissus & ejus posterit erunt sub patrocinio ecclesiæ, ita communiter firmatur, tamen non placet Lannor. id quod dicitur de estimatione.

Ex concilio Tolet.

Consensus totius concilii definiunt, ut sacerdotibus, qui aut aliquid ecclesiæ suæ relinquunt, aut nihil habentes, aliqua prædia, vel familias ecclesiis suis adquirent, liceat aliquos de familia ejusdem ecclesiæ manumittere, juxta rei collatæ modum, quem antiqui canones decreverunt: Ita ut cum peculio & posteritate sua sub patrocinio ecclesiæ maneant, utilitates injunctas sibi, juxta quod poterunt, prosequentes.

CAP. IV.

Si prælatus nil de suo daret ecclesiæ, servum ecclesiæ manumittit, non tenet manumissio.

Ex eodem a.

Episcopi qui nil ex proprio ecclesiæ Christi conferunt, liberos ex famulis ecclesiæ ad condemnationem suam facere non præsumant. Inipium est enim, ut qui res suas ecclesiæ non attulerit, damnum inferat. Tales igitur liberos b successor Episcopus absque aliqua oppositione ad jus ecclesiæ revocabit.

CAP. V.

Res ecclesiæ alienari non debent.

Ex concilio apud Silvanen. e

Nvlli liceat alienare rem immobilem ecclesiæ, sive agrum, sive rusticum mancipium d, neque specialis hypotheca titulo obligare. Alienationis autem verbum continet [i] e conditionem, donationem, venditionem, permutationem, & emphyteuticum perpetuum contractum. Vnde omnes sacerdotes ab hujusmodi alienatione absterneant: poenas timentes, quas Leonina constitutio comminatur.

[i Ita legit Innocentius, intelligit, de contractu, cui fuit adscripta conditio: veluti, Si natus ex Asia venerit. Lectio mihi non probatur ob illud in jure vulgatum: conditio nihil disponit. Alii Conductionem legebant, quos Innocentius damnat, inquiens: Conducere non est alienare. Sane rectè, nisi forte conductio perpetua foret, ut annotat Hostiensis. Ego legendum putarem: Alienationis verbum continet Testamenti conditionem, &c. Nam proculdubio qui Testamentum condit, alienat. Vel etiam quod sentit Innocentius accipit immutatam rei conditionem, id est, statum, causam, naturam prædii, veluti: Si factus illud tributarius, vel annua pensione graves. Quintinus.]

CAP. VI.

Alienatio de rebus ecclesiæ facta non tenet, & alienatores nisi rem restituant, excommunicantur, & quilibet clericus potest contradicere, & rem cum fructibus repetere. b. d. Et est textus mirabilis, & quotidie allegatur.

Symmachus Papa in Romana synodo tertia, habita circiter annum Domini 506. vel 507. cap. 4, 5, 6, 7, & 8. ejus synodi Tolet. concil. infra.

Si quis Presbyterorum, Diaconorum, seu defensorum alienanti prædium ecclesiæ subscripserit, quo iratus Deus animas percutit, anathemate feriatur: nisi forte & alienator, & qui acceperit f. celeri restitutione sibi prospexerint. Quod si minore animæ suæ cura remedium g oblatum neglexerint, præter poenam super hoc

a Ex eodem sil. concilio Toletan. 4. cap. 66. b Liberos, duo versis codices. c Burchard. libr. 3. decret. cap. 144. lxx part. 3. cap. 183. d Vid. l. 2. & 3. ff. de arver. & temp. presf. e Conductionem. aliter, conditionem. f aliter, respexit. g aliter, remedio.

adscriptam, confectum exinde documentum viribus (quamvis ab initio nullas habuerit) vacueto. Sed etiam licet a quibuscumque ecclesiasticis personis vocem contradictionis offerret, ut & cum fructibus possint alienata reposcere, & ecclesiastica auctoritate fulciri.

CAP. VII.

Terra non fertili ecclesiæ dari potest in emphyteusim e, cuius fructus reducatur ad cultum.

Alexander III. Vigorien. b Episcopo.

Ad c aures: & infra. Illas terras, quæ de sylvis extirpata sunt arabiles factæ, eis hereditario jure poteris concedere sub annuo censu tenendas, à quibuslibet vel parentum suorum labore confiterit extirpatis. Nisi forte tunc aliis possint ad majorem ecclesiæ utilitatem cum eodem labore & onere conferri.

CAP. VIII.

Iurans non alienare bona ecclesiæ, non potest alienare ea, quæ sunt de mensa, vel ea, de quibus dubitatur an sint de mensa, cui dicitur usq. ad 5. possessiones. Abbas.

Celestinus tertius Ravenn. Archiepiscopo.

Vt a superaliqua: [i & infra.] Sanè quævisi à nobis, si possessiones sive redditus regalium decimationum, & aliunde ex certis locis provenientes, quos præter, quousq. diem clausi extremum, ad manus suas tenuit, & in proprium usum excepit vel expendit, nec aliis infendavit, de mensa sint Archiepiscopi intelligendi, & de eis cum ex sacramento fidelitatis tenentis Apostol. sed. nihil alienare, contractus alienationis cuiuslibet possit intervenire. Tuæ ergo inquisitioni taliter responde, quod si intelligatur de mensa, sive non, ut non alienentur, consultis existimamus e.

[i Reposta questionis dubietas Apost. sed. providenti evaditur, Romanam Ecclesiæ, cui licet immeriti præsidemus, singularem consultationibus convenit respondere.]

Possessiones ecclesiæ minus utiles, pro utilioribus de consensu capituli potest Episcopus permutare vel alienare.

Possessiones vero, quæ ecclesiæ tuæ minus sunt utiles, pro aliis utilioribus de fratrurn tuorum & s. sanioris partis consilio & ad sensu alienandi seu commutandi liberam concedimus facultatem.

CAP. IX.

Canonicus prædium ecclesiæ perpetuo locare non potest.

Idem Exemen. Episcopo.

Ad g audientiam nostram noveritis pervenisse, quod quidam de canonicis Exonen. ecclesiæ quædam prædia ejusdem (inconsultis aliis fratribus) in damnum & ejus in perpetuum locaverunt. Ideoq. mandamus, quatinus (si vetum est quod adferitur) locationes illas legitime revocare procuret: ita quod si eadem prædia non aliter revocari poterunt, eos, quos noveris harum locationum auctores k, ad susceptam inde pecuniam conductuoribus refundendam l appell. re. compellas.

CAP. X.

Possessiones, quæ sunt de mensa, non possunt alienari. Ecclesiæ consueta regi per regulares, secularibus clericis conferri non debent. b. d. Ioan. de Imola.

Innocentius tertius Archiepiscopo Monachi regali.

Possessiones m ad mensam tuam vel capituli pertinentes, alienare non debes: Aut ecclesiis in quibus Monachi ministrare consueverunt, clericis vel laicis.

a Liceat. b Vigor. al. Vigorienf. c Poss. emitt. Later. sub Alexand. III. part. 29. cap. 4. & Cap. 7. eod. tit. in 7. compilat. d Cap. 1. eod. tit. in 2. compil. e estimamus. f vel. g Cap. 1. eod. tit. in 2. comp. & vid. Anc. cons. h al. ita: in damnum eccles. i poterint, potuerunt. k auctores. l referendam. m Cap. eod. tit. in 3. compil.

CAP. XI.

Restitutio ecclesie contra alienationem, per quam enormiter fuit lesa. h. d. secundum lecturam veriorum.

Idem Episcopo Mauriensi, & proposito Vico. a

Ad b nostram noveris audientiam pervenisse, quod cum Tusien. e monasterium depressum esset onere maximo debitorum, Abbas & conventus ipsidem villam quandam necessitate coacti B. laico concesserunt in feudum, tali conditione adposita, quod idem lxxx. libras persolveret, pro quibus eadem extiterat obligata: quod non distulit effectui mancipare: [1 & infra.] Unde d humiliter supplicarunt, ut feudum predictum faceremus ad utilitatem monasterii revocari, praesertim cum idem laicus primo anno de ipsius proventus ultra summam perceperit praxatam, & per multos postmodum annos sumplerit ejus fructus: [2 & 7.] [Quocirca e] mandamus, quatenus si predictum monasterium, propter hoc inveniatis enorme dispendium incurrisse, dictum laicum ut (pecunia, quam pro exoneratione feudi, seu etiam pro utilitate ipsius monasterii expendisse noscitur, ab eisdem Abbate & conventu recepta, cum sibi fructus percepti sufficere debeant pro labore) praxatum feudum eidem monasterio dimitat liberum & quietum, appellatione postposita, compellatis.

[1 Verum quia praxatum monasterium, sicut dicitur, enormiter est lesum, in hoc eo quod de redditibus villa praxata conventus debet singulis annis servitium, & in festo duodecim lectionum, pisces vel aliud aequali consuetudine percipere.]

[2 Nos igitur sic volentes gravaminibus praxati monasterii prorsus, quod alius non videamus injuriam irrogare.]

CAP. XII.

Alienatio rei ecclesiastica facta sine legitimo ecclesiasticarum personarum assensu, non tenet, licet adprobetur per constitutionem laicam.

Idem in concilio generali. f

Cum g laicis, quamvis religiosis, disponendi de rebus ecclesie nulla sit attributa potestas b, quos obsequandi manet necessitas, non auctoritas imperandi: dolemus in quibusdam ex illis i sic refrigescere charitatem, quod immunitatem ecclesiastica libertatis, quam non tantum sancti Patres, sed etiam Principes seculares privilegii multis munerunt, non formidant suis constitutionibus vel potius destitutionibus k impugnare l, non solum de alienatione feudorum, ac aliarum possessionum ecclesiasticarum, & usurpatione jurisdictionum, sed etiam de mortuariis, nec non & aliis quae juri spirituali adnexa videntur, illicitè praxumendo. Volentes igitur super his indemnitatibus consulere ecclesiasticarum, ac tantis gravaminibus providere, constitutiones & venditiones hujusmodi feudorum, seu aliorum bonorum ecclesiasticorum, sine legitimo personarum ecclesie assensu praxumpas, occasione constitutionis laicae potestatis (cum non constituto, sed destituito vel destructo diei possit, nec non usurpatione jurisdictionum m) sacri adprobatione concilii decernimus non tenere, praxumptoribus per eadem ecclesie compellendis.

DE PRECARIIS.

TITVLVS XIX.

CAP. I.

Brevi est, nec potest brevius summat.

Ex Concilio apud Beluacem. a

Precaria de quinquennio in quinquennium secundum auctoritatem & antiquam consuetudinem renouentur.

CAP. II.

Reuocat successor precariam per praedecessorem irrationabiliter factam.

Ex concilio Carthagenen. b

De precariis irrationabiliter factis a rectoribus ecclesiarum, se suosque successores poena gravi obligantibus, ut facta ipsorum dissolvere nequeant: Praecipimus ut nemo successor antecessoris sui poena sit obligatus, sed suae providentiae sit concessum, ut si antecessor ejus res ecclesiae irrationabiliter distribuit, ab eo ad jus ejusdem ecclesiae reuocentur.

CAP. III.

Concessio precarii extinguitur voluntate concedentis, aut ei succedenti: precaria autem concessio non.

Gregorius nonus.

Precazium e utendum conceditur, quamdiu patitur, qui concessit: solvitur quoque obitu ejus, cui concessum est d, non etiam concedentis: aut cum ipsum alienari contingit alicui hoc revocare volenti: quia per conventionem hujusmodi non licet rem alienam invito domino possideri. Porro precariae, quae quandoque de ecclesiasticarum possessionibus fieri solent, non sunt pro voluntate concedentium revocanda. e

DE COMMODATO.

TITVLVS XV.

CAP. unicum.

Commodatarius gratia sui tenetur etiam de levissima culpa, non de casti, nisi in tribus casibus hic positi. Et commodatum ante usum completum non reuocatur. h. d.

Idem Gregorius nonus.

Cum f gratia sui tantum quis commodatum accepit, de levissima etiam culpa tenetur: Licet casus fortuitus (nisi acciderit culpa sua, vel intervenit pactum, seu in mora fuisset) sibi non debeat imputari. Contra eum quoque rectè commodati non agitur, nisi post usum expleum, cujus gratia res fuerat commodata: Cum non decipi beneficio non oporteat, sed adjuvari.

DE DEPOSITO.

TITVLVS XVI.

CAP. I.

Ex deposito facto apud clericum ecclesie, non tenetur ecclesia, nisi in utilitatem ecclesie sit versum.

Alexander III. London. g. Episc.

Gravis h illa querimonia usque ad nos super deposito tuo tibi haecenus denegato pervenit: [1 & 7.] Cum enim non consistet pecuniam tuam, quam ille vir Belial furatus est, in ecclesiae utilitatem convertam, non debemus de jure contra cano-

a Beluacem, Barc. l. 3. c. 169. Ivo p. 3. c. 230. & c. 1. eod. tit. in 1. comp. b Ant. August. in nos. antiq. collectionis eod. tit. c. 2. aut, se non invenisse in concilio hoc caput. c Vid. l. 1. & ibi gloss. & Bart. ff. eod. tit. d Hostiensis legendum seu corrigendum hic admomenta: sed non concedentis. e Vid. l. creditoris. & quod ibi not. Bart. C. de pigno. f Vid. text. in §. item in cur. res. insit. quib. modis re contrahitur obligat. g London. al. Ludon. al. Ludon. al. Londonen. al. Lincenien. h C. 2. eod. tit. in 1. comp. & post conc. Lat. sub Alex. III. p. 30. c. 21.